

MATERIÁLY

ÚLOHA VIERY V SOCIÁLNO M ZÁPASE NA PRÍKLADE PASTIERSKEHO LISTU SLOVENSKÝCH BISKUPOV Z NOVEMBRA 1924

RÓBERT A R P Á Š

ARPÁŠ, Róbert. The role of faith in a social struggle using the example of the Pastoral Letter of the Slovak bishops of November 1924. *Historický časopis*, 2018, 66, 2, pp. 333-343, Bratislava.

The social movement that developed in Slovakia after the end of the Great War succeeded in capturing the left-wing parties - Social Democracy and the Communist Party. In particular, communists in the ideological struggle did not hesitate to use the alleged parallels of communist ideas with Christianity. Thanks to this tactic, they were also successful among religious populations. Therefore, efforts to establish Christian-oriented trade unions in Slovakia were not too successful. Thus, in November 1924, through the Pastoral Letter, the Slovak bishops entered the conflict and watched with concern the rising anticlerical movement in Czechoslovakia.

Keywords: Pastoral Letter. Slovakia. Ideological conflict. Trade unions. Social interests.

Po skončení vojny a etablovaní nového československého štátu sa prejavila revolučná atmosféra aj v politickej rovine. Víťazom vôbec prvých československých volieb, ktorými boli v júni 1919 obecné voľby v českých krajinách, sa jednoznačne stala sociálna demokracia.¹ Podobný scenár sa zopakoval aj v apríli 1920 v prvých parlamentných voľbách.² To viedlo predsedu klerikálne-konzer-

- 1 Česká ľavica získala takmer polovicu odovzdaných hlasov, keď Československá sociálne demokratická strana dělnická obdržala 32,5 % a Československá strana socialistická 17,3 %. Klerikálne orientovaná Československá strana lidová pritom dosiahla iba 9,8 %. Ešte lepší výsledok zaznamenali sociálni demokrati medzi nemeckým obyvateľstvom. Tu im svoj hlas odovzdalo až 47,9 % obyvateľstva. *Statistická příručka republiky Československé*. Praha: Státní úřad statistický, 1920, s. 103. Na Slovensku sa kvôli bojom proti Maďarskej republike rád a Slovenskej republike rád obecné voľby nekonali.
- 2 V prvých československých parlamentných voľbách sociálni demokrati obhájili svoje víťazstvo z obecných volieb z 15. júna 1919. V celoštátnom merítku získali československí sociálni demokrati 25,65 % hlasov. K nim je však potrebné prirátat' aj zisky nemeckých sociálnych

vatívne zameranej Slovenskej ľudovej strany Andreja Hlinku k jeho známemu výroku, v ktorom vyjadril svoje odhodlanie, že neprestane pracovať, kým z „červeného Slovenska nebude Slovensko biele, Slovensko slovenské a kresťanské“³. Jeho misia bola sťažená už v roku 1921 vznikom ešte radikálnejšej ľavicovej strany vychádzajúcej z boľševickej ideológie – Komunistickej strany Československa. Navyše, komunisti prevzali tézy socialistickej propagandy, ktorá pri šírení svojich ideologických postulátov využívala chiliastické prvky. Preto aj boľševickí agitátori spočiatku vystupovali voči silne nábožensky založenému slovenskému obyvateľstvu v otázkach viery mimoriadne citlivo. Aby zvýšili šance na prijatie myšlienok nového svetonázoru v slovenskom vidieckom prostredí, podľa inštrukcií sa snažili vyvarovať útokom na náboženstvo. Túto otázku radšej diplomaticky obchádzali alebo sa dokonca usilovali poukazovať na paralely medzi učením Ježiša Krista a ideologickými postulátmi boľševizmu.⁴

Politický zápas však prebiehal aj v sociálnej oblasti, v boji o odborové organizácie hájace záujmy námezdné pracujúceho obyvateľstva. Odbory boli úzko späté s konkrétnymi politickými stranami, preto sa politické konflikty bytostne dotýkali aj ich. Ľavicové strany – sociálni demokrati a ich radikálnejší súputníci komunisti – mali v oblasti odborovej činnosti na Slovensku organizačný náskok. O vytvorenie vlastnej odborovej štruktúry sa ale snažila aj Slovenská ľudová strana. Avšak roztržka s českými katolíkmi tento proces výrazne skomplikovala, a preto v roku 1923 začínali slovenskí katolíci s formovaním vlastného odborového hnutia prakticky odznova.⁵ Toto zaostávanie sa prejavilo v komplikovanom

---

demokratov na úrovni 11,12 %. Tábor ľavice posilnili tiež československí socialisti, za ktorých hlasovalo 8,08 % voličov. Spoločná kandidátka českých a slovenských klerikálov za ľavicovým táborem opäť zaostala so ziskom 11,29% hlasov. Ešte horšie vyznievali výsledky volieb pre klerikálov na Slovensku. Sociálni demokrati ich jednoznačne porazili pomerom 38,05 % : 17,77 %. ŠUCHOVÁ, Xénia. Prílohy II. – Politický systém. In ZEMKO, Milan – BYSTRICKÝ, Valerián (eds.). *Slovensko v Československu (1918 – 1939)*. Bratislava: Veda, 2004, s. 553-554. ISBN ISBN 802240795X.

3 *Slovák*, 28. apríl 1920.

4 O využívaní náboženských prvkov ľavicovými stranami v ideologickom diskurze pozri viac BENKO, Juraj. Socialistická ideológia v konfrontácii s religióznym slovenským prostredím v prvej štvrtine 20. storočia (Politizácia kresťanskej tradície a sakralizácia socialistickej vízie). In ŠUCHOVÁ, Xénia (ed.). *Ludáci a komunisti: Súperi? Spojenci? Protivníci?* Bratislava: HÚ SAV; Banská Bystrica: Katedra histórie FHV UMB; Prešov: Universum, 2006, s. 9-23. ISBN 808904638X.

5 O formovaní slovenských katolíckych odborov pozri viac KATUNINEC, Milan. Slovenské kresťanské odborové hnutie v sociálnom dialógu a konfrontácii. In *Forum Historiae*, 2015, roč. 9, č. 2. ISSN 1337-6861, s. 73-78. Československé úrady spor medzi kresťanskými odborármi podrobne sledovali. Pôvodný vedúci predstaviteľ ľudáckeho odborového združenia poslanec Jozef Vrabec sa dokonca neúspešne dovoľával četníckej asistencie v konflikte o kanclárske miestnosti. Národní Archiv České republiky (ďalej NA ČR) Praha, fond (ďalej f.)

získavaní členstva do vlastných odborových organizácií. Aj silne nábožensky založení slovenskí robotníci sa totiž medzičasom stali členmi fungujúcich organizácií spojených s ľavicovými stranami, ktoré im sľubovali ochranu ich sociálnych záujmov.

Do zápasu o znovuzískanie vplyvu medzi slovenským robotníctvom aktívne zasiahli v prospech slovenských ľudákov v novembri 1924 aj slovenskí katolícki biskupi. Apelujúc na silné náboženské cítenie slovenského ľudu, zaštiťujúc sa autoritou cirkvi, dôrazne varovali pred členstvom v ľavicovo zameraných spolkoch. Už len bezdôvodné zotrúvanie v nich malo byť hriechom znemožňujúcim náboženské zaopatrenie danej osoby. Biskupi sa rázne ohradili aj proti novým pokusom o rozluku cirkvi a štátu, ako aj snahám o obmedzenie vplyvu cirkvi v školstve.⁶

Proti pastierskemu listu sa zdvihla vlna odporu dotknutého ľavicového tábora, ktorý na mnohých miestach organizoval protestné akcie. Výhrady voči obsahu dokumentu však mali taktiež štátne orgány. Podľa ich právneho názoru totiž naplnal skutkovú podstatu viacerých trestných činov. Malo ísť predovšetkým o § 14 odstavce 3 zákona na ochranu republiky č. 50/1923 Sb., ktorý postihoval verejné nabádanie k nenávisti z náboženských dôvodov⁷ a § 1 zákona proti útlaku a na ochranu slobody na zhromaždeniach č. 309/1921 Sb. Táto legislatívna norma mala zabrániť osobám „*jako úředník, učitel, duchovní nebo zaměstnavatel*“, aby nezneužívali svoje postavenie na bezprávné prinútenie občana, aby „*něco konal, opomenul nebo snášel*“.⁸ Ministerstvo vnútra síce vyvíjalo aktivity, ktoré mali zabrániť čítaniu listu v kostoloch,⁹ ten bol však už medzitým zverejnený. Ešte 28. decembra 1924 ho napríklad publikoval aj tlačový orgán ľudovej strany *Slovák*. Orgány štátnej správy sa oneskorene pozastavovali nad tým, že text nebol cenzurovaný. Napriek jeho zverejneniu úrady podrobne sledovali kňazov, ktorí ho v kostoloch čítali.¹⁰ Ťaženie proti slovenskému kléru, ktoré bolo reakciou štátu na biskupský list, viedlo už v januári 1925 českých a moravských biskupov k vydaniu vyhlásenia, v ktorom vyjadrili solidaritu so slovenskými spolubratmi, ktorí „*svým pastýřským listem vykonali svou povinnost a užili svého práva*“¹¹.

Presidium ministerstva vnitra – Archiv ministerstva vnitra (ďalej PMV-AMV) 225, kartón (ďalej k.) 256, signatúra (ďalej sig.) 225-256-1.

6 *Slovák*, 28. december 1924, s. 1-2, Duchovná správa a protikresťanské združenia.

7 Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, část 23, Praha 31. 3. 1923, s. 210, Zákon ze dne 19. března 1923 na ochranu republiky.

8 Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, část 71, Praha 6. 9. 1921, s. 1254, Zákon ze dne 12. srpna 1921 proti útisku a na ochranu svobody ve shromážděních.

9 NA ČR Praha, f. PMV-AMV 225, k. 355, sig. 225-355-16.

10 NA ČR Praha, f. PMV-AMV 225, k. 355, sig. 225-355-16.

11 NA ČR Praha, f. PMV-AMV 225, k. 356, sig. 225-356-1. K podpore slovenských kolegov

Tak isto bolo zahájené vyšetrovanie, ktoré malo odhaliť iniciátorov dokumentu. Podľa zistení štátnych inštitúcií hlavným autorom mal byť košický biskup Augustín Fischer-Colbrie¹². Naopak, banskobystrický biskup Marian Blaha mal údajne zastávať rezervovaný postoj k jeho zneniu.¹³ Úrady sa snažili využiť autorstvo Fischer-Colbrieho pri pokusoch zbaviť ho biskupského stolca. Už dlhodobo totiž so znepokojením sledovali a podrobne zaznamenávali jeho promaďarské zmýšľanie a negatívny postoj k československému štátu. Zvažovala sa dokonca možnosť, žeby bol vypovedaný do Maďarska.¹⁴ To však narážalo na postoj Vatikánu, s ktorým Československo v tom čase viedlo zložité rokovania o *modus vivendi*.¹⁵ Spor o osobu košického biskupa ukončila jeho náhla smrť, keď 17. mája 1925 podľahol chorobe.¹⁶

Text pastierskeho listu je uvedený v pôvodnom znení tak, ako bol publikovaný v cenzurovanom vydaní denníka *Slovák* č. 270-a z 28. decembra 1924 na titulnej strane a polovici nasledujúcej strany. V texte je zachovaný dobový prapovis. Nie sú opravené ani chyby gramatické, tlačové, ani použité bohemizmy.

---

vyzval českomoravských biskupov pápežský nuncius Francesco Marmaggi. HRABOVEC, Emília. *Slovensko a Svätá stolica 1918 – 1927 vo svetle vatikánskych prameňov*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2012, dokument 58, s. 418. ISBN 8022332279.

12 NA ČR Praha, f. PMV-AMV 225, k. 355, sig. 225-355-16.

13 NA ČR Praha, f. PMV-AMV 225, k. 355, sig. 225-355-16.

14 NAČR Praha, f. PMV-AMV 225, k. 355, sig. 225-355-16.

15 Vzťahy medzi ČSR a Svätou stolicou boli napäté aj vôli obnoveným snahám o uzákonenie rozluky, oslabovanie vplyvu cirkvi v školstve, ako aj návrhu zákona o nových štátnych sviatkoch, ktoré redukovali počet cirkevných sviatkov a naopak zavádzali nový sviatok venovaný Jánovi Husovi. O napätí v československo-vatikánskych vzťahoch pozri napr. HRABOVEC, ref. 9, s. 73-78.

16 Pre bližšie údaje o živote biskupa Fischer-Colbrieho pozri napr. MIHÓKOVÁ, Mária. *Košický biskup ThDr. Augustín Fischer-Colbrie 1863–1925*. Košice: Verbum, 1996, 72 s. ISBN 8096695754.

DOKUMENT

Duchovná správa a protikresťanské združenia!

Milí Veriaci!

Už dávnejšie bolesťou sviera naše otcovské srdce smutná skutočnosť, že mnohí z vás, milí veriaci, v posledných rokoch vrhli sa do náručia takých združení, ktorých pôsobenie ohrozuje nielen vaše večné spasenie, ale i váš opravdový hmotný blahobyť.

Počas hroznej vojnovnej búrky rozvlnené more náruživostí otupilo duše a mravný cit klesnul. Na prvú dúhu pokoja horúčková túžba po rýchlej náprave vybušila miestami v poľutovania hodných prečinoch. Dlhو prechovávané a v mnohom sklamané nádeje rozčulily, rozorvaly a do mimoriadneho zmätku priviedly celú spoločnosť. Hmla zúfalej neistoty zahalila celý obzor a ako ťažká mura väzila na myšliach i srdciach. Tonúci v nerestiach, ako kto sa topí, i britvy sa chytali.

Stiesnené polozenie použili všelijakí nesvedomití dobrodruhovia a dali sa v mútnom loviť. Počítajúc na výhody vodcovstva a hojný zisk stali si na čelo chudoby a združovali ju. Darilo sa im. Skvelé sľuby a pôvabné heslá strhly za sebou celé davы, ktoré málo uvažovali, ale tým viac si snivaly o povojnovom raji, ktorý tak túžobne očakávali.

Ale či tento tak krásne líčený a sľubovaný raj prišiel?

Pre samých falošných prorokov možbyť, pre svedené však zástupy ani najmenej!

Lebo hoci sa nedá tajiť, že kde-tu ráznym jednotným výstupom a silou solidarity (spoluzáväznosti) vydobylo si služobníctvo a robotníctvo dočasné zlepšenie svojho hmotného stavu: čoskoro ocitlo sa v horšom otroctve, než bolo to staré. Či už nepočuť vzdychy s mnohých strán za skromnou skyvou chleba, ktorú kedysi spokojne požívali? Húfy nezamestnaných a úbohých volajú za prácou a istým prístreším.

Nové falošné evanjelium a združenia, ktoré sa na jeho základe utvorily, sa nie priam osvedčily, ba zlyhaly. Že ani v budúcnosti sa nedá od nich očakávať vykúpenie, príkladom je nám Rusko. Tam jeho zásady až do posledného bodu priviedli – a čo bolo výsledkom? Bieda, o jakej svet nikdy predtým neslyšal! Komu by neotriasalo až útroby a komu by nevyronilo slzy sústrasti zúfale stonanie niekedy tak mocného a slávneho bratského národa? Koľko chrabrých srdc a koľko umných hlav kleslo novšie hladom v tej prírodných pokladoch bohatej a úrodnej krajine? A koľko by ich ešte bolo kleslo, keby sa cudzozemsko a menovite

slávne panujúci Sv. Otec, Pius XI.¹⁷ nebol Ruska zaujal a nebol mu poskytnul milionové zásoby potravín? Tie vychradnuté zmeravené ruky zomrelých, ktoré sa tiež vystieraly za almužnou, ale márne, lebo sa im jej už nedostalo, sa dvíhajú na večné svedectvo, že nauky falošných prorokov, ktoré ich opanovali, sú nie pravé. Hejže veru krompáčom satanášovým sa ešte nikdy nezažehnala hmotná bieda, ale sa len zväčšuje. Po ovocí poznáva sa strom. (Mat. 12., 33.)

Úžasnejšia však, než smrť telesná a nedostatok, je zkáza duší, ktorú nové bludy zapríčinily. O tomto podrobnejšie.

Keby sa sdrúžovatelia ubolenej chúdeže neziskne zasadzovali za odstránenie krívd, ktoré liberalizmom odchovaný a presýtený kapitalizmus na nej popáchal; keby sa úprimne starali, aby sa spravodlivo vyrovnávaly hospodárske protivy, keby čestne bojovali na každom poli nielen za seba, ale i za tých, ktorých majú za sebou; keby obeť pracovali a nie toľko hubovali za ozdravenie nezdravých pomerov v rodine, v spoločnosti a v štáte: ktože by sa radšej pripojil a podal im pomocnú pravicu, než my sami? Keď však so zármutkom zkusujeme veľmi často, že tí, čo sa honosia a vydávajú za obrancov utlačených a hubou omáľajú rovnoprávnosť, slobodu a bratstvo, najviac sami podkopávajú základy a piliere všetkej spravodlivosti, lásky a pokoja: to jest – vieru a mravnosť; keď očividome sa presvedčujeme, že najstarostlivejšiu matku a dobroditeľku trpiaceho človečenstva, večnú strážkyňu a rozširovateľku milosrdenstva, pravdy a spravodlivosti, od Krista Pána nám poručenú Cirkev katolícku by rádi so sveta sniesť: ako že by sme sa nemali proti ním ozvať? Či pastieri môžu nedbale hľadiet' a čakať, až pokým vlci celkom znivočia stádo? Isteže slová Spasiteľove sa vzťahujú i na nich: „Prichádzajú k vám v rúchu ovčom, ale zvnútra sú dravými vlkmi.“ (Mat. 7., 15.)

Ako takí počínajú si veľmi opatrne. Aby si získali prívržencov, s farizejskou vycibrenosťou a zdanlivým spoluutrpéním maľujú skutočné a domnelé krivdy, a lichotia k prechmatom náchylnej žiadostivosti tela, očí a pýche života a rozprúdia až do nekonečna nespokojnosť. Náter pravdomlumnosti a váhu výpovedí svojich podopierajú i menom Ježiša Krista a slovami Svätého Písma, ako to kedysi činil pokušiteľ – diabol (Mat. 4, 3-11). Boja sa zrovna odstrašiť s i ešte nábožensky naladených poslucháčov, preto prízvukujú, že sú nie proti náboženstvu, ono je vraj súkromnou vecou každého, do ktorej sa mu nemiešajú. Postupne však v svojich rečiach a spisoch, hoci väčšmi zaobaleno a nepriamo zabrdajú a štvú proti všetkému, čo s náboženstvom súvisí. Sposmešňujú a znevažujú a zapierajú učenie a ustanovizne Cirkvi. Znehodnocujú Verímboha, Desatoro, sviatosti a čokoľvek bolo našim predkom a i nám by malo byť svätým. V mene vedy vraj a pokrokovosti vyčínajú si i samého Pána Boha a tak ho svojimi špinavými

---

17 Na pápežskom stolci pôsobil v rokoch 1922 – 1939.

ústami a nešerednými tlačivami znehodnocujú, ako by bol iba zo starých det-ských bájok pozostalou, nič neznamenajúcou nulou. Človek im je obyčajne len dokonalejším zvierat'om a potomkom opíc. Stav manželský nie je sviatosťou, ale pospolitou občianskou smluvou. Večnú odmenu a trest nepoznajú: lebo ponechajú, ako istý ich veľikáš – Bebel – povedal – anjelom a vrabcom. Dôsledne takejto viere cudzie súkromné vlastníctvo, i keby ono bolo poctivou cestou, krvavým potom a mozol'ami získané, vyhlasujú za krádež.

A čo s najväčším zákonom lásky k blížnemu? Či ho neodkopli, keď na miesto porozumenia a smierlivosti oznamujú triedny boj, násilie, terror a rozvrat?

Aký majú úmysel s kresťanstvom, osvedčujú tým, že ho vytískajú z každej ustanovizne súkromného a verejného života. Odcirkevniť a zlaicizovať všetko: to je ich heslom. Čo to znamená po slovensky, keď nie zosvetáriť a spohanšitiť? Radi by Cirkev pozbavili všetkého vplyvu a orabovali i posledného haliera, aby potom ako pokazená slúžka a opustená žobráčka hľadala útulok – v katakombách. Kto nepočul o rozluke a sekularizácii? Že si neprajú náboženskej výchovy a hromžia na cirkevné školy – je jasné. Kríž a katechizmus a vôbec čokoľvek pripomína a udržuje pamiatku nadprirodzenej viery, nedbali by vidieť medzi odhodnenými haraburdami, ktoré by ešte veľkodušne dovolili, komu sa páči uschovať si v tajnej domácej komôrke.

Samo sebou sa rozumie, že kto sa opováži proti ním ústa otvoriť a ich zákerné plány prekázať, na toho idú. Nečudujte sa teda, že duchovenstvo im je červeným súknom, ktoré začierniť, zatieniť a do blata potupy vtiahnúť je im lahôdkou. Niet toho skutočného, alebo udajného poklesku, ktorý by z minulosti a z prítomnosti nevyňurali, neroztrúbili, nezveličili a neprišili za krky niektorému kňazovi, mníchovi, alebo mníške. Duchovní sú pre nich iba naničkodnými darmožráčmi, bruchopasníkmi, ktorí sa vraj nestarajú o hladujúci zástup, ba sú nepriateľmi chudoby. No, vieme, že pravda očí kole, a kto je v peci, myslí, že sú všetci. „Uder na pastiera – a rozpráchnu sa ovce (Zach. 13, 7).

Ký div, milí veriaci, že keď ten zúbožený človek so dňa na deň iného nepočuje a iného nečíta, len že mu náboženstvo a náboženstva nosiči nič neosožia, ba že sú proti jeho oprávneným záujmom: odcudzí sa od neho a zanevrie naň? A načo by ho potom aj svedomie hrýzlo, keď svojím grošom a svojím vystupovaním vo verejnom živote posilňuje prúdy protináboženské?

Je síce pravda, že ešte väčšina tých, čo sa pridružili novým bludom, na vonok a na oko zúčastňujú sa pobožnosti a ako-tak vykonáva bohoslužobné povinnosti: ale či sú bohužiaľ i v pospolitom ľude nie už i takí, ktorí sa celkom odpudili od svätého dedičstva svojich otcov a otvorene bojujú proti Cirkvi? A koľko bolo takých, čo s pátričkami v ruke a s Nábožnými Výlevami pod pazuchou slepo oddávali svoju dôveru nevercom?

Rady odbojníkov rastú. Jako sa ospravedlnia pred Bohom? Nemýľme sa! Spasiteľ hovorí: Nikto nemôže slúžiť dvom pánom, lebo buďto jedného bude nenávidieť a druhého milovať, buďto na jedného držať a druhým pohrdáť.“ (Mat. 6. 24.) Či sa dá jednou nohou do neba a druhou do pekla kráčať? Či sa môže jedna ruka k Bohu vystierať a druhá podávať satanovi? Či sa snesie na tom istom oltári svätá archa úmluvy a filistínsky bôžik Dágon (1. Král. 5, 2. nasl.)? Či smie voľakto spolupôsobiť v synagoge ukrižovateľov Pána Ježiša a jeho nepoškrvnej nevesty Cirkvi a spolu sa pokladať za pravého učeníka Kristovho a za verné dieťa Cirkvi? Márna výhovorka! Keď je i veľká suma, za ktorú si predal Spasiteľa, Judášu – zradcom si naveky! I keby ti niečo natoľko bolo užitočným, ako ruka, noha alebo oko, ale ťa vedie do smrteľného hriechu, dľa učenia Ježišovho, musíš sa odhodlať a musíš to odstrániť od seba. (Mark. 9, 2.) Či mučeníkom neponúkali ešte skvelejšie výhody, bohatstvá, pohodlie, rozkoše – a či sa dali sklátiť? „Lebo čo osoží človekovi, keby celý svet získal, ale škodu by trpel na svojej duši? Alebo jakú výmenu dá človek za svoju dušu“ – pýta sa Kristus Pán. (Mat. 16, 26.)

Porozumejte nás dobre, milí veriaci! Ani zd'aleka nie sme proti tomu, aby ste sa všemožným mravne dovoleným spôsobom domáhali snesiteľnejšieho a pohodlnejšieho živobytia; naopak, za povinnosť si pokladáme, aby sme vás v tejto snahe podporovali: len proti tomu sa ozývame a ohradzujeme, aby vás kdeakí, nesvedomití sobeckí dobrodruhovia medovými motúzkami nezaviedli z blata do kaluže. Doprajeme vám, aby ste si čím viac ruží a čím častejšie sa blažene usmievali: veď ste vy naše dietky a my vašimi v Kristu rodičmi. Povedomí však svojej strašnej zodpovednosti pred súdom spravodlivého, všemožúceho a všetko vidiaceho Boha „ako takí, ktorí majú vydať počet z vašich duší“ (Žid. 13, 17.), nijako nemôžeme dopustiť, aby ste s chlebom alebo bez chleba i smrteľnej otravy požívali a zahynuli.

Preto nasledujúc príklad holandských, nemeckých a švajciarskych biskupov z lásky, ale rázne a prísne vám na vedomie dávame nasledovné smernice a upravujeme naše duchovenstvo i vás, aby ste vedeli, čoho sa držať:

Zakázané je, aby sa kresťania-katolíci pridružili protikresťanskému spolku hociakého mena a odboru. Ku protikatolíckym sdruženiam voľky-nevoľky, musíme pripočítať nielen všetky anarchistické, nihilistické, ale i rozličné socialistické a komunistické sdruženia. O tajných slobodo-murárskych spolkoch tiež každý vie, e idú na život Cirkvi.

Keď majú katolíci možnosť, aby sa sriadili v stavovských družstvách, ktoré neurážajú náboženstvo, sú povinní z protikresťanského odborového sdruženia vystúpiť.

Trpieť, aby dočasne zostal zapísaný katolíkom v sozname protikresťanskej organizácie, sa môže len pod týmito jestvujúcimi štyrmi podmienkami:

ak patričný člen dobromyseľne sa domnieval vtedy, keď sa dal zapísať, že je to dovolené;

keď môže dokázať, že jedine preto odvádza členovský poplatok, aby si zachránil nvyhnutne potrebné živobytie, to jest natoľko je pod nátlakom teroru, že v opačnom páde by ho vyhnali z práce, z továrni, z úradu, zo služby; v ostatnom však sľubuje, že všemožne bude vyhýbať stykom organizáciou a na schôdzky a rečnenia nepôjde; ich noviny a čítania akby kod nátlakom i musel ich odobrať, nikdy čítať nebude a iným ich tiež čítať nedá a čítať nedovolí; ak svoju občiansku dôveru a hlas neoddá na protikresťanskú stranu; ak on svojim dočasným členovstvom alebo jeho rodina nie sú vystavení nebezpečenstvu, že od viery odpadnú.

Taký kresťan-katolík, ktorý o tu uvedených pravidlách bol dostatočne poučený, a hoci mu bolo možno vystúpiť z protikresťanského združenia, predsa zlomyseľne v ňom zostáva: nesmie byť akožto nekajúcný hriešnik a odpadlík pripustený ku svätým sviatostiam a nemôže si nárokovať žiadneho práva a pocty v Cirkvi, ktorej sa spreneveril. Nasledovne ani rozhrešenie pri svätej spovedi mu nepatrí a keď – čo Boh odvráť – až do smrti v tom hriechu sotrvá, ani cirkevný pohrab. Taktiež z čestných úkonov a úradov cirkevných, ako kmotrovstvo, syndikustvo a podobné sa vytvára, lebo tieto prináležia iba verným katolíkom.

Keď toto prehlasujeme priam tak ako cudzozemskí biskupi, tým len svoju povinnosť plníme, od ktorej sa na nijakú prosbu a hrozbu odchýliť nemôžeme a nesmieme.

Nikoho nenútime, nenásilíme, ani neprenasledujeme. Každý si rozhodne sám, či chce zostať s Kristom a či s Boliakom!

Právom očakávalo velebné duchovenstvo a všetci praví veriaci, aby sme sa osvedčili slávne a rozhodne. Učinili sme to. Chceme tým len slávu Bohu a pokoj ľuďom dobrej vôle (Luk. 2, 14.)

Veľmi ostro a bez obálania povedal Spasiteľ: „Nedávajte veci sväté psom a svoje perly nehádzte pred svine, aby ich snád' nepošliapali a obrátiac sa neroztrhaly i vás.“ (Mt. 7. 6.)

Čo je svätejším, než viera, čo je cennejším, než nesmrteľné duše?

Svätá adventná doba obnovuje v nás pamiatku príchoru Spasiteľa sveta. Prišiel, ako dobrý pastier ku svojim ovečkám. On sám zdôrazňuje rozdiel medzi sebou a svodcami duší, keď vraví: „Kmín prichádza, len aby kradol a zabíjal a hubil. Ja som prišiel, aby mali život a hojnejšie ho mali. Ja som dobrý pastier. Dobrý pastier dáva svoj život za svoje ovce.“ (Ján. 10, 10. 11.)

Počúvajme, ako dobré ovečky hlas svojho Pastiera! Usilujme sa vymaniť z hriechu a zo všetkých bludov, ktoré bývajú semeniskami hriechu! A potom v pokušeniach pozor, aby sme sa do nich znova nezaplietli! Milosť a milosrden-

stvo Pána našeho Ježiša Krista nech vás obejme všetkých, nech osvieti a napravi hriešnych a v dobrom udržuje spravodlivých! Amen!

Žilina, 26. novembra 1924.

+ Augustín,¹⁸

biskup košický.

+ Jan,¹⁹

biskup spišský.

+ Peter,²⁰

biskup mukačevský²¹.

Dr: Pavel²² Jantausch,²³

apoštolský administrátor trnavský.

+ Karol,²⁴

biskup nitriansky.

+ Marian,²⁵

biskup baňskobystrický.

+ Dionys,²⁶

biskup. apošt. administrátor prešovský.

-
- 18 Augustín Fischer-Colbrie nastúpil do biskupského úradu v Košiciach roku 1907. Bol jediným biskupom na Slovensku, ktorý nebol po vzniku Československa z republiky vypovedaný. V úrade zotrval až do svojej smrti v roku 1925.
- 19 Ján Vojtaššák bol jedným z prvých troch slovenských biskupov, ktorých v roku 1920 uviedol do úradu pápež Benedikt XV. Za biskupa bol vysvätený v nasledujúcom roku. Kvôli aktivitám počas Slovenskej republiky (1939 – 1945) bol po 2. svetovej vojne zatknutý a odsúdený. Ale žiadosť československej vlády, aby bol zbavený biskupského úradu, Vatikán zamietol. Oficiálne tak biskupom zostal až do svojej smrti v roku 1965.
- 20 Peter Gebej pôsobil ako biskup gréckokatolíckej mukačevskej eparchie v rokoch 1924 – 1931.
- 21 Správne má byť mukačevský, termín prevzatý z latinčiny (*munkacsiensis*).
- 22 Používa sa aj podoba mena Pavol.
- 23 Za administrátora trnavskej apoštolskej administratúry ho pápež vymenoval ešte v roku 1922. Biskupom sa stal v roku 1925 a trnavskú apoštolskú administratúru viedol až do svojej smrti v roku 1947.
- 24 Karol Kmeťko bol spolu s Jánom Vojtaššákom a Marianom Blahom vymenovaný za biskupa v roku 1920. Biskupskú vysviacku absolvoval v roku 1921. Roku 1944 bol dokonca Piom XII. vymenovaný za arcibiskupa *ad personam*. V úrade zotrval až do svojej smrti v roku 1948.
- 25 Marian Blaha viedol banskobystrickú diecézu od vymenovania pápežom v roku 1920 až do svojho skonu v roku 1943.
- 26 Dionýz Nyáradí bol poverený správou prešovského biskupstva v roku 1922. Vo funkcii apoštolského administrátora v Prešove zotrval do roku 1927, keď sa vrátil do svojho domovského štátu – Juhoslávie.

Dr. Stefan Podraczký,²⁷
kapit. vikár rožňavský.
Abrahám Táhy,²⁸
biskupský vikár užho[rodský].²⁹

* Príspevok vznikol v rámci grantu VEGA č. 2/0054/17 *Kultúrna infraštruktúra školskej politiky československého štátu a jej realizácia na Slovensku v r. 1918 – 1939. (Prepojenie vzdelávacej činnosti školského systému s osvetovo-výchovným pôsobením na obyvateľstvo, osobnosti).*

PhDr. Róbert Arpáš, Ph.D.
Historický ústav SAV, pracovisko Banská Bystrica
Ďumbierska 1, 974 11 Banská Bystrica
e-mail: arpas@savbb.sk

---

27 V rokoch 1920 – 1926 bol veľprepoštom Rožňavskej sídelnej kapituly.

28 Užhorodský farár a apoštolský administrátor československej časti Satmárskeho biskupstva až do svojej smrti v roku 1934.

29 V dokumente chýba časť pojmu uvedená v zátvorke.